

ЛУИДЖИ ПИРАНДЕЛО

НОЩ

Превод от италиански: Светозар Златаров, 1975

chitanka.info

Като минаха гара Сулмона, Силвестро Ноли остана сам в нечистия второкласен вагон.

Погледна още веднъж димящата лампа, чието пламъче трептеше от олюляването на препускащия влак и почти гаснеше поради намаления петрол, който се плискаше във вдълбнатото стъкло, и затвори очи с надеждата, че след умората от дългото пътуване (пътуващ вече един ден и една нощ) сънят ще го избави от мъката, която все повече го задушаваше, колкото повече влакът го приближаваше към мястото на неговото заточение.

Никога вече! Никога вече! Никога вече! От колко време ритмичният грохот на колелата в нощта му повтаряше тези думи?

Никога вече, да, никога вече няма да се повтори веселият живот на неговата младост. Никога вече няма да се върне там, сред безгрижните другари, под многолюдните портици на Торино. Никога вече утехата на родителите, оня топъл дъх на старата бащина къща, никога вече нежните грижи на майка му, никога вече милата усмивка и закрилническият поглед на бащата.

Може би никога вече нямаше да види скъпите си родители! Особено майка му, майка му! Ах, колко състарена я беше заварил след седем години раздяла! Прегърбена, смалена за тези няколко години, станала сякаш восьчна и вече без зъби! Само очите ѝ бяха живи. Клетите хубави, скъпи очи!

Като гледаше майка си, като гледаше баща си, като слушаше техните думи, докато обхождаше и оглеждаше стаите, съвсем ясно беше почувствуval, че не само за него животът в бащиния дом е свършил. С последното му заминаване, преди седем години, животът там беше свършил и за другите.

Значи, бе отнесъл живота със себе си? И какво беше направил с него? Къде беше сега неговият живот? Другите можеха да вярват, че той е отнесъл живота със себе си, но той знаеше, че беше обратното — оставил бе там своя живот, когато беше заминал. И сега, като не го намираше отново, като чуваше да му казват, че тук не може да намери нищо повече, защото е отнесъл всичко, той бе почувствуval пустота и смъртен хлад.

С този хлад в сърцето сега се връщаше в А布鲁цо, след като беше изтекъл петнадесетдневният му отпуск, разрешен от директора на

мъжкото педагогическо училище в град Сант'Анджело, където той от пет години преподаваше рисуване.

Преди да отиде в Аbruцо, преподава една година в Калабрия, друга година — в Базиликата. В град Сант'Анджело, сломен и заслепен от нетърпима, остра нужда от обич, за да запълни празнотата, която го погълща, той извърши глупостта да се ожени. И се прикова там завинаги.

Жена му бе родена и отраснала в планинското влажно градче, лишено дори от вода, градче с тесногръди предразсъдъци, изпълнено с долна дребнавост, грубост и разпуснатост, свойствени на бездейния провинциален живот. Вместо да му стане другарка, жена му увеличи самотата около него и го караше да чувствува всеки миг липсата на близост в това семейство, което трябваше да бъде негово, но в което всъщност не проникваше нито една негова мисъл, нито едно негово чувство.

Роди му се дете — жестоко нещо! — още от първия ден той почувствува, че това негово дете му е чуждо, сякаш изцяло принадлежеше на майка си, но не и на него.

Може би детето щеше да стане негово, ако можеше да го изтръгне от тази къща, от това градче. Може би и жена му наистина щеше да му стане другарка и той щеше да изпита радостта да притежава собствен дом, собствено семейство, ако можеше да поиска и постигне преместване другаде. Ала бе лишен дори и от надеждата за подобно спасение в по-далечно бъдеще. Жена му, която не беше пожелала да се помръдне от градчето дори за кратко сватбено пътешествие, дори за да отиде да се запознае с неговите майка, баща и други роднини в Торино, заплашваше, че при едно преместване по-скоро би се разделила с него, отколкото със своите родители.

Значи, там, да плесеняства там, да стои там и да чака в онази ужасна самота духът му малко по малко да се покрие с кора от глупост. Той обичаше театъра, музиката, всички изкуства и почти не умееше да говори за друго: винаги щеше да жадува за тях, да, като за чаша чиста вода! Ах, той не можеше да я пие онази вода, онази тежка, неприятна, песъчлива вода от цистерните. Казваха, че не е вредна, но от известно време чувствуваше и болки в стомаха. Дали не си въобразява? Как не! На всичко отгоре — и ще го подиграват.

Спуснатите му клепачи не можеха повече да задържат сълзите, които пълнеха очите му. Като хапеше устна, за да спре напиращия в гърлото му вопъл, Силвестро Ноли извади от джоба си носна кърпа.

Не се сети, че лицето му беше съвсем опушено от дългото пътуване и като погледна кърпичката, остана неприятно изненадан, раздразнен от нечистия отпечатък на своя плач. Видя в този мръсен отпечатък своя живот и захапа със зъби кърпичката, сякаш искаше да я разкъса.

Накрая влакът спря на гара Кастеламаре Адриатико.

Заради още двадесет минути път с влак трябваше да чака повече от пет часа на тази гара. Такава беше орисията на пътниците, които пристигаха с нощния влак от Рим и трябваше да продължат по линиите за Анкона или Фоджа.

Добре, че на гарата имаше поне кафене, отворено цялата нощ. То бе обширно, добре осветено, с подредени маси. Сред светлината и движението тук принудителното безделие и досадата от дългото чакане можеха да минат по-леко. Но по лицата на пътниците, подпухнали и бледи, нечисти и посърнали, бе изписана печал, потискаща скука, горчиво отвращение от живота, който далече от обичайните преживявания, вън от коловоза на навиците се разкриваше пред всички като празен, глупав, досаден.

Може би мнозина бяха почувствуvalи сърцата им да се стягат при жалния писък на препускащия в нощта влак. Всеки от тях може би стоеше там и си мислеше, че човешките грижи не секват и нощем и лишени от илюзията на светлината, най-вече през нощта изглеждат празни. Може би изпитваха и мъчителната несигурност, която обзема душата на пътника и го кара да се чувствува самотник на земята. Всеки от тях може би си мисли, че лудостта разпалва огъня в черните машини и че в нощта под звездите влаковете, като препускат през тъмните долини, преминават с грохот мостове и се вмъкват в дълги тунели, изкрешват от време на време отчаяната си жалба, че трябва да мъкнат в нощта човешката глупост по железните пътища, прекарани като отдушник на гордите и неуморими човешки страдания.

Силвестро Ноли изпи чаша мляко, като посръбваше бавно, после стана, за да излезе от гарата през другата врата на кафенето, в дъното на салона. Искаше да отиде на плажа, да подиша нощния морски бриз, като прекоси широкия булевард на заспалия град.

Когато мина край една масичка, към него се обърна нисичка дама, слабичка, бледа, мършава, в дълбок траур.

— Господин Ноли...

Спря се объркан, изненадан.

— Госпожо... Ах, вие ли сте, госпожа Нина? Как така тук?

Беше съпругата на един колега, на преподавателя Ронки, с когото се бе запознал преди шест години в професионалното училище в Матера. Да, той беше починал, починал беше, знаеше това, починал преди няколко месеца в Ланчано, още млад. Със скръбно учудване бе прочел некролога в бюлетина. Бедният Ронки, пристигнал неотдавна в лицея след множество неуспешни конкурси, бе умрял внезапно от сърдечен удар. Казваха, че починал от твърде много любов към своята дребничка жена, която той — великанска, груба, упорита мечка, мъкнеше със себе си навсякъде.

Ето, вдовичката поднася към устата си траурна кърпичка с черни ръбове и го гледа с черни прекрасни очи, потънали в тъмни, подпухнали орбити. Тя му доверява, като кима леко с глава, колко жестока е била за нея неотдавнашната трагедия.

Щом видя как от черните ѝ хубави очи бликват две едри сълзи, Ноли покани дамата да излезе заедно с него от кафенето, за да поговорят свободно, докато вървят по пустия булевард към морето отсреща.

Цялото ѝ мъничко нервно телце трепереше и сякаш вървеше с подскоци. Жестикулираше рязко с рамене, с ръце, с дългите си почти сухи длани. Започна да говори припряно, слепоочията и скулите ѝ веднага пламнаха. Тя се запъваше, когато произнасяше съгласните в началото на думите — това бе недостатък в нейния говор, и като че непрекъснато плюеше. Постоянно бършеше с кърпичката върха на носа и горната си устна, които, кой знае защо, при възбуденото говорене се покриваха с капчици пот. А в устата ѝ се отделяше така обилна слюнка, че от време на време почти удавяше гласа ѝ.

— Ах, Ноли, ввиждате ли? Тук, драги Ноли, той ме оставил тук сама с три деца, в едно градче, където не познавам никого, където бях пристигнала едва от два месеца... Сама, сама... Ах, какъв ужасен човек беше той, Ноли! Той се самоунищожи, унищожи и мен, моето здраве, моя живот... всичко... В ръцете ми, в ръцете ми издъхна, знаете ли?

Разтърси се от дълга тръпка, която свърши почти с цвилене.
Подхвана отново:

— Той ме взе от моето село, където сега вече нямам никого, освен една сестра, която се омъжи и се отдели... Какво да правя там? Не искам да показвам моето нещастие на ония, дето някога ми завиждаха... Но да остана тук, сама с три деца, без да познавам никого? Какво ще правя? Отчаяна съм... чувствувам се загубена... Бях в Рим да моля за някаква издръжка... Нямам право на нищо. Само единадесет години преподавателска работа, единадесет месечни заплати: някоя и друга хилядарка... Още не ми бяха уредили сметката! Така се развиах в министерството, че ме взеха за луда... Драга госпожо, казват, студени душове, студени душове!... Да, може би наистина полудявам! Тук непрекъснато, тук ме боли нещо, сякаш ме яде, нещо ме тегли, тук в малкия мозък, Ноли... И съм като побесняла... Сякаш нещо ме изгаря отвътре... с някакъв огън по цялото тяло... Ax, колко сте свеж вие, колко сте свеж ввие, Ноли!...

И като говореше така сред пустата влажна алея, под бледите електрически лампи, които бяха твърде отдалечени една от друга и едва разпръскваха в нощта блед опалов светлик, тя се отпусна на ръката му, заби в гърдите му глава, загърната във вдовишки воал, сякаш искаше да потъне в тях, и избухна в неудържими ридания.

Зашеметен, натъжен, трогнат, Ноли отстъпи инстинктивно, за да се откъсне от нея. Разбра, че тази нещастна жена се намира в състояние на отчаяние и безумно ще се вкопче в първия познат мъж, който ѝ се изпречи.

— Смелост, смелост, госпожо — каза ѝ той. — Свеж? Ами, свеж!
Аз вече съм женен, госпожо.

— Ax — възклика дамичката, като веднага се отдръпна. — Женен? Значи, вие сте се оженили?

— Вече четири години, госпожо. Имам и дете.

— Тук?

— Тук наблизо. В Сант'Анджело.

Вдовичката пусна и ръката му.

— Но вие не бяхте ли от Пиемонт?

— Да. И по-точно от Торино.

— И вашата съпруга?

— А, не. Моята жена е оттука.

Двамата се спряха под една електрическа лампа, погледнаха се и се разбраха.

Тя беше от най-отдалечения край на Италия, от Баняра Калабра.

И двамата се видяха в нощта залутани из дългия широк и пустинен тъжен булевард, който водеше към морето между заспалите вили на този град, толкова далечен на техните първи истински чувства и в същото време тъй близко до местата, които жестоката съдба им беше определила за местожителство. И почувствуваха един към друг дълбоко съжаление, което, вместо да ги свърже, горчиво ги убеждаваше да се държат далеч един от друг, всеки затворен в своята собствена неутешима горест.

Мълчаливо отидоха на пясъчния плаж и се приближиха до морето.

Нощта беше изключително спокойна, свежестта на морския бриз — прекрасна.

Безкрайното море не се виждаше, но се усещаше живо и пулсиращо в черната, спокойна и дълбока бездна на нощта.

Само от едната страна, в далечината, между заседналите на хоризонта мъгли, личеше нещо кърваво и неясно, трептящо над вълните. Може би това беше последната четвъртинка на луната, която залязваше сред изпарения.

Вълните се плъзгаха и се разливаха по плажа без пяна, като мълчаливи езици, оставяйки тук-там по гладкия лъскав пясък, пропит с вода, по някоя черупка, която веднага потъваше, след като водата се оттеглеше.

Високо горе цялата тази чаровна тишина бе надупчена от непрекъснато остро искрене на безброй звезди, тъй живи, че сякаш искаха да кажат нещо на земята, сред дълбоката тайна на нощта.

Двамата продължаваха да вървят мълчаливо, изминавайки дълъг път по мокрия мек пясък. Следите на стъпките им оставаха едва миг — едната стъпка изчезваше, докато новата се отпечатваше. Чуваше се само шумоленето на техните дрехи.

Привлече ги една белееща се в мрака лодка, измъкната на брега и обърната върху пясъка. Седнаха на нея — тя от едната страна, той от другата, и още известно време стояха в безмълвие, любувайки се на вълните, които, спокойни и прозрачни, се плъзгаха по сивия размекнат пясък. После жената вдигна хубавите си черни очи към небето и при

светлината на звездите той видя бледността на измъченото ѝ чело и навярно свитата от мъка гушка.

— Ноли, не пеете ли вече?

— Аз... да пея?

— Да, разбира се, някога вие пеехте в хубавите нощи... Не си ли спомняте, в Матера? Ппеехте... Още звуци в ушите ми вашето хубаво гласче... Ппеехте фалцет... тъй сладко, толкова страстно, с изящество... Не си ли спомняте вече?

Той почувствува как дълбоко цялото му същество се развълнува при внезапно изникналия спомен и усети в косите и гърба тръпки на неизразима нежност.

Да, да... вярно беше: тогава той пееше... Там в Матера, в душата му все още звучаха сладостните страстни песни от неговата младост и в хубавите вечери, разхождайки се с някой приятел под звездите, тези песни отново разцъфваха на устните му.

Значи, беше истина, че той беше отнесъл със себе си живота от бащината къща в Торино. Там все още го е носил със себе си, щом е пял... край тази клета малка приятелка, която може би малко е ухажвал в ония далечни дни, ей тъй, защото му е била симпатична, без всякакъв умисъл, поради нуждата да чувствува край себе си топлината на нечия привързаност, гальовната нежност на една жена приятелка.

— Спомняте ли си, Ноли?

А той, с очи, обърнати към празнотата на нощта, промълви:

— Да, да, госпожо, спомням си...

— Плачете ли?

— Спомням си...

Отново замълчаха. Гледайки в нощта и двамата почувствуваха, че нещастието им прелива извън тях, че то не е само тяхно, а на целия свят, на всички същества и на всички неща, на това мрачно и безсънно море, на тези блещукащи в небето звезди, на всичко живо, което не знае защо се ражда и защо трябва да обича, защо трябва да умре.

Свежата, спокойна мрачина, пронизана от толкова звезди над морето, обвиваше тяхната скръб, която се изливаше в нощта и пулсираше с тези звезди и леко, бавно, монотонно издъхваше заедно с вълните по безмълвния плаж. Като хвърляха своите струйки светлина в бездните на пространството, звездите също питаха защо, питаше

морето със своите морни вълни, също и малките раковини, изоставени тук-там по пясъка.

Но малко по малко мракът започна да се разрежда, над морето се появиха първите хладни проблясъци на зората. Тогава всичко, едва уловимо, скрито, почти прибулено в скръбта на двамата, останали облегнати на обрънатата лодка, се открои безпощадно ясно, като очертанията на техните лица в първата несигурна дрезгавина на деня.

Той почувствува как отново го притегля познатата нищета на близкия дом, където след малко щеше да пристигне. Видя дома си отново, като че вече се беше приbral, с всички негови цветове, с всички негови подробности, жена си и своето детенце, които щяха да му се зарадват, като пристигне. И вдовичката престана да вижда дотам черна и отчаяна своята съдба: имаше в себе си няколко хиляди лири, с други думи — живот, осигурен за известно време. Все щеше да намери начин да се справи със своето бъдеще и с бъдещето на своите три деца. Приглади с ръце косите по челото си и каза, като се усмихна на Ноли:

— Кой знае какво ми е лицето, нали?

И двамата тръгнаха отново към гарата.

Споменът за тази нощ бе останал заключен дълбоко в най-тайните кътчета на душите им, за да изплува отново някога пак сред далечните възпоминания за това спокойно черно море, за тия искрящи звезди като изблик на скрита поезия, на скрита горест.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.